

Семитоцкая В. П. – аспирантка кафедры философии и социологии Государственного учреждения «Южно-украинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского».

ОСНОВНЫЕ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К КОНЦЕПТУ ВРЕМЕНИ В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ФИЛОСОФИИ

На протяжении всей истории развития и смены цивилизаций, время в жизнедеятельности человека играло огромную роль. Время ставит рамки и упорядочивает жизнь, имеет свои ритмы, протяженность, структурные характеристики. И все же, что такое время? Можно ли дать однозначное ему определение? Августин Блаженный, родоначальник христианской философии так отвечал на вопрос о том, что такое время: «Что такое время? Если никто меня об этом не спрашивает, я знаю, что такое время. Если бы я захотел объяснить спрашивающему – нет, не знаю».

В истории философии не сложилось целостного взгляда в отношении проблемы времени и это, прежде всего, объясняется спецификой философского знания. Проблема времени в философии, длительно рассматривалась в тесной ее связи с пространством, и трактовалась в основном с точки зрения физического аспекта, т.е. философский подход был сопряжен с естественнонаучным. Время, рассматриваемое, в частных науках определяется в соответствии с предметной областью науки. Так выделяют биологическое, физическое, астрономическое, психологическое, историческое, социальное и художественное время. Попытку установить основания полимодальной трактовки времени, как специфического философского подхода, предпринял Каган М.С. в работе «Время как философская проблема». В его понимании именно эта полимодальность является отличительной чертой философского понимания времени от «одноплановых» истолкований времени частными науками. Каган М.С. говорит о необходимости определения основных форм проявления времени, которые можно считать необходимыми и достаточными, для получения о нем полного представления - такие формы до этого выделялись достаточно произвольно. М. С. Каган выделяет две формы времени: время, как форма движения материи, природной и социальной, характеристика реального бытия, независимая от его отражения в человеческом сознании, от его познания, осмысления, переживания; и время как самостоятельный параметр духовной жизни общества и личности. Другими словами выделяется две «формы» времени – объективное и субъективное. Объективное (физическое) время может быть только предметом научного познания, субъективное (социальное, экзистенциальное у М. С. Кагана) – как познания, так и ценностного осмысления. Выделяется также два аспекта трактовки времени – познавательный и ценностно-мировоззренческий. Понимание и объяснение времени с учетом его модальностей, форм и аспектов, определяет философский подход к проблеме времени.

Многоуровневый характер и необходимость создания «комплексного образа времени», рассматривается в работах Ярской В.Н. Актуализируя проблему отсутствия универсальности в трактовке времени, она, как и Каган М.С. подчеркивает узкое понимание частных наук, которые могут дать описание лишь «отдельных срезов» в объяснении проблемы времени. В работе «Развитие понятия времени» Ярская В.Н. обращает внимание на возрастание роли субъективного времени в развитии познания, рассматривает понятие инверсии гносеологического времени, тем самым опровергает сциентистский подход к пониманию времени, как единственный и правомерный. Инверсия времени познания предполагает обратимость мышления во времени, разрушая модель от прошлого, через настоящее к будущему. Эти же идеи находят свое отражение в философских работах Трубникова Н.Н., критикующего сциентистский подход и физическое решение философской проблемы Г. Рейнхенбаха в его работе «Направление времени».

Таким образом, в отечественной философии XX-XXI вв. произошел переход от сциентистского подхода в трактовке времени к антисциентистскому и комплексному подходу на уровне метафилософии, дополненному феноменологическими, экзистенциальными и аксиологическими концепциями. Концепт времени представлен как объективная форма существования и движения материи, отражающая субъективные ценностные, смысложизненные и мировоззренческие аспекты человеческой жизни, которые являются актуальными для философской рефлексии.

Тодорова С. М. – асистент Одеської національної академії харчових технологій.

ПРО ЗНАЧИМІСТЬ МЕТОДОЛОГІЧНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ В СУЧАСНОМУ ФІЛОСОФСЬКОМУ ПІЗНАННІ

Філософія не може не зазнавати впливу національної традиції, специфічного духу пізнання, який склався в конкретних історичних, соціокультурних умовах суспільства. В силу цього, осмислюючи соціальний (теоретичний) і соціокультурний досвід розвитку сучасних суспільств, в галузі методології розробляються загальні принципи створення нових пізнавальних засобів. З'ясування умов перетворення позитивних наукових знань про дійсність у метод подальшого пізнання цієї реальності, виявлення ефективності його продуктивного застосування – це і є основним завданням сучасної методології.

Сьогоднішній стан філософської методології характеризується множинністю теоретичних підходів, у яких вирізняються своєрідні методологічні системи. Жодна з існуючих філософських методологій не може набувати ролі абсолютного пізнавального інструментарію. Справді, претендувати на відкриття істини філософія не может хоча б тому, що, як стверджує діалектика, істина завжди відносна. В практичному застосуванні кожний філософський метод повинен бути адекватним предмету дослідження, і він стає продуктивним лише в межах предметної галузі, окресленої її основоположними принципами. Намагання надати тій чи іншій методології універсального пізнавального засобу завдає шкоди і науці, й самій методологічній теорії. Тому у своїх методологічних орієнтаціях слід дотримуватися принципу методологічного плюралізму.

Ще одна особливість новітнього методологічного розвитку – акцент на методологічний обмін і співробітництво. Вітчизняні філософи, науковці широко застосовують методологію західних дослідників (постмодернізм, біхевіоризм, прагматизм, неопозитивізм тощо). І навпаки, західні філософи, політологи, соціологи продовжують вивчати деякі гносеологічні аспекти методології діалектичного та історичного матеріалізму. Так, є достатньо оригінальним теоретичний підхід російського вченого О. І. Шкаратана, який поєднує, по суті, марксизм із структурним функціоналізмом і, частково, з неовеберіанством для аналізу трансформації суспільства.

Філософський плюралізм – результат неоднозначного ставлення і розуміння людиною світу. Методологічна концепція плюралізму у філософії має об'єктивні підстави, оскільки шляхи руху до істини різні. Зараз багатьма вченими визнається той факт, що філософія плюралістична. Адже жодна філософська школа не може заявляти про монополію на істину. Плюралізм стає тут способом реалізації багатоплановості усвідомлення специфіки філософії як відносно самостійного фактору духовного життя суспільства.

Свого часу американський філософ Фейєрабенд багатократно підкреслював тісний зв'язок плюралістичного підходу та гуманізму. На його думку, вчений тільки тоді збереже концепції людини і космосу (а без цього наука неможлива), коли буде застосовувати плюралістичну методологію, тобто різні (в тому числі й альтернативні) концепції, теорії, принципи, стандарти, норми та ін.. Тому, виступаючи проти будь-якого методу, який підтримує одноманітність, філософ називає його «методом обману», так як останній, на його думку, насправді підтримує конформізм, веде до знівечення духовних здібностей, до послаблення сили уявлення і т.д.

Взагалі, підхід методологічного плюралізму, який не сковує – в ім'я «універсальних принципів», «одкровення» або «досвіду» - уявлення вченого, а дозволяє йому використовувати альтернативи загальнопризної концепції. Це дає можливість будь-якому досліднику зайняти критичну позицію по відношенню до будь-якого елемента концепції, будь то закон або так званий емпіричний факт.

Підсумовуючи вище викладене, можна сказати, що концептуальний методологічний плюралізм як засадничий принцип філософського осягнення світу є корінною передумовою різновимірного бачення, розуміння подоланого шляху і перспектив людської цивілізації. Віддаючи перевагу невизначеності, наша сучасність не визнає редукції, однобічного пояснення складного через просте.